

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК

REVIEW OF LAW SCIENCES

huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

правовой научно-практический журнал

legal scientific-practical journal

2021/2

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ
NAZARIYASI VA TARIXI.
HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 6 **GAFFAROVA SHAKHNOZA
NURITDINOVNA**
Ensuring equal rights of women and
men: the experience of Uzbekistan

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY
HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ.
MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 13 **ХАМИДУЛИН МИХАИЛ
БОРИСОВИЧ**
**АБДУЛОВ ДАМИР
РУСТАМОВИЧ**
О вопросах несоответствия
бухгалтерского и корпоративного
законодательства

- 19 **ЯКУБОВ ШУХРАТ
УММАТАЛИЕВИЧ**
Давлат бюджети устидан
жамоатчилик назоратини амалга
ошириш

- 35 **ЭРГАШЕВ ИКРОМ
АБДУРАСУЛОВИЧ**
Солиқ маданиятини юскалтириш
солиқ интизомини таъминлашнинг
муҳим элементи

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI.
TADBIRKORLIK HUQUQI.
OILA HUQUQI.
XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 43 **БОЛТАЕВ МАНСУРЖОН
СОТИВОЛДИЕВИЧ**
Ихтиёрий тиббий суғурта
шартномаси объектини аниқлаш
муаммолари

53 **ҒУЛОМОВ АКМАЛЖОН
ШУКУРИЛЛАЕВИЧ**

Қишлоқ хўжалигида шартномавий
мажбуриятни бажармаганлик учун
қарздорнинг айбдорлик
презумпцияси

12.00.06 – TABIIY RESURLAR HUQUQI.
AGRAR HUQUQI. EKOLOGIK HUQUQ

59 **УЗАКОВА ҒЎЗАЛ ШАРИПОВНА**

Шаҳарларда қурилиш фаолиятини
экологизациялашнинг ҳуқуқий
масалалари

71 **ТОШБОЕВА РОБИЯ СОБИРОВНА**

Вопросы дальнейшего
совершенствования водно-
кадастрового законодательства
Узбекистана

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI.
HUQUQBUZARLIKLARNING
OLDINI OLISH. KRIMINOLOGIYA.
JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

88 **MUSAEV DJAMALIDDIN
KAMALOVICH**

International crime prevention
experience in the field of drug
trafficking, psychotropic substances
and their analogues

96 **ОЧИЛОВ САМАРИДДИН
КАМОЛИДДИНОВИЧ**

Шартли ҳукм қилиш институтининг
юрidik табиати

105 **ТАШЕВ АЗИЗБЕК ИБРАГИМОВИЧ**

Возникновение и развитие института
отведения несовершеннолетних от
системы правосудия

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI.
KRIMINALISTIKA. TEZKOR-QIDIRUV
HUQUQI VA SUD EKSPERTIZASI

113 **ЧОРИЕВА ДИЛБАР
МЕНГДАБИЛОВНА**

Ишни судга қадар юритишда
ҳимоячи фаолиятида тортишув
принципининг таъминланиши
аҳамияти

- 127 **АБДУЛЛАЕВ РУСТАМ
КАХРАМАНОВИЧ**
Ҳодиса жойини кўздан кечиришнинг
криминалистик таъминоти
мақсад ва вазифалари

- 136 **КАБИРЗОДА ГАВХАРОЙ
КОСИМИ**
Проблемы процессуально-
правовых основ уголовного
преследования

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

- 145 **БИНАКУЛОВ АЛИЖОН
БОЛИ ЎҒЛИ**
Мажбурий тиббий суғурта:
халқаро-ҳуқуқий асослар, хорижий
давлатлар тажрибаси ва
Ўзбекистонда унинг ҳуқуқий
асосларини яратиш

- 157 **TUYCHIEV FARRUKH
ABDUMAJITOVICH**
The concept of public policy in
international commercial arbitration:
refusal of the recognition and
enforcement of foreign arbitral
awards ex officio in Uzbekistan

- 165 **ЮНУСОВ ҲАЙДАРАЛИ
МУРАТОВИЧ**
АҚШда нодавлат ноҳукумат
ташкilotларининг юридик
таълимдаги ўрни

- 173 **VALIJONOV DALER
DILSHODOVICH**
Prosecutor's supervision of the
implementation of law on mutual
legal assistance in criminal matters

- 183 **TURSUNOV ABDUKHALIL
ABDUSALIMOVICH**
Insights for Central Asia from the
principles and disputes of
international water law

UDC: 341.1:347

ORCID: 0000-0003-1521-3394

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ШАРТНОМАВИЙ МАЖБУРИЯТНИ БАЖАРМАГАНЛИК УЧУН ҚАРЗДОРНИНГ АЙБДОРЛИК ПРЕЗУМПЦИЯСИ

Ғуломов Акмалжон Шукуриллаевич,
Самарқанд давлат университети доценти,
юридик фанлар номзоди;
e-mail: gulomovakmaljon@mail.ru

Аннотация. Фуқаролик ҳуқуқи назариясида шартнома юридик факт сифатида унинг иштирокчилари томонидан ҳуқуқ ва бурчларни вужудга келтириш, ўзгартириш ҳамда бекор қилиш ҳақидаги келишув ҳисобланади. У ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида, шу жумладан, қишлоқ хўжалигида мол-мулк топшириш, ишлар бажариш, хизматлар кўрсатиш каби мулк муносабатлар шаклланишида ҳам асосий ҳуқуқий восита саналади. Аграр соҳада қишлоқ хўжалиги товар ишлаб чиқарувчилари билан қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрлаш, қайта ишлаш ташкилотлари билан контракция шартномалари; таъминотчи ташкилотлар билан моддий-техника ресурслари етказиб бериш бўйича шартномалар; хизмат кўрсатувчи ташкилотлар билан механизациялашган ишларни бажариш; хўжаликларга сервис, агрокимё, агротехника хизматлари бўйича шартномалар кенг қўлланилади. Мазкур шартномалар иштирокчилари унинг мазмуни юзасидан ўз зиммаларига маълум мажбуриятлар олади. Бироқ шартномавий мажбуриятларнинг бажарилиши ёки лозим даражада бажарилишига эришиш контрагентлар ҳаракатига боғлиқ. Шартнома интизомига риоя этмаслик эса фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарликни вужудга келтиради. Бу, ўз навбатида, даъвогар (кредитор) тарафнинг айбдорлик презумпцияси тамойилидан фойдаланишига сабаб бўлади. Мажбуриятнинг лозим даражада бажарилмаслиги учун қарздор жавобгардир. Мазкур мақолада тадқиқот предмети сифатида шартномавий мажбуриятни бажармаганлик учун қарздорнинг айбдорлик презумпцияси ўрганилади.

Калит сўзлар: шартнома, мажбурият, айб, презумпция, қарздор, кредитор, жавобгарлик, форс-мажор.

ПРЕЗУМПЦИЯ ВИНОВНОСТИ ДОЛЖНИКА ЗА НЕВЫПОЛНЕНИЕ ДОГОВОРНЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

Ғуломов Акмалжон Шукуриллаевич,
кандидат юридических наук, доцент
Самаркандского государственного университета

Аннотация. В теории гражданского права договор как юридический факт – это соглашение о возникновении, изменении и прекращении прав и обязанностей его участниками. Это основной правовой инструмент во всех сферах общественной жизни, в том числе в сельском хозяйстве, при формировании имущественных отношений, таких как: передача собственности, выполнение работ, оказание услуг. В аграрном секторе широко используются: договоры контракции с сельхозпроизводителями, организациями по производству и переработке сельхозпродукции; договоры с поставщиками на поставку материально-технических ресурсов; договоры с обслуживающими организациями на механизированные работы, сервисные, агрохимические, агротехнические

услуги. Стороны этих соглашений принимают на себя определенные обязательства по их содержанию. Однако выполнение договорных обязательств надлежащим образом зависит от действий контрагентов. Несоблюдение контрактной дисциплины влечет за собой гражданско-правовую ответственность. Это, в свою очередь, заставляет истца (кредитора) использовать принцип презумпции виновности. Должник несет ответственность за ненадлежащее исполнение обязательств. В статье как предмет исследования рассматривается презумпция виновности должника за неисполнение договорного обязательства.

Ключевые слова: договор, обязательство, вина, презумпция, должник, кредитор, ответственность, форс-мажор.

PRESUMPTION OF GUILT OF THE DEBTOR FOR FAILURE TO FULFILL CONTRACTUAL OBLIGATIONS IN AGRICULTURE

Gulomov Akmalzhon Shukurillayevich,

Associate Professor of Samarkand State University,
PhD in Law

Abstract. In the theory of civil law, a contract as a legal fact is an agreement on the emergence, change and termination of rights and obligations of its participants. It is the main legal instrument in all spheres of public life, including agriculture, in the formation of property relations, such as the transfer of property, the performance of work, and the provision of services. In the agricultural sector, the following are widely used: contracts of contracting with agricultural producers, organizations for the production and processing of agricultural products; contracts with suppliers for the supply of material and technical resources; as well as contracts with service organizations for mechanized work, service, agrochemical, agrotechnical services. The parties to these agreements assume certain obligations regarding their content. However, the fulfillment of contractual obligations depends on the actions of the counterparties. Failure to comply with contractual discipline entails civil liability. This, in turn, forces the plaintiff (creditor) to use the presumption of guilt principle. The debtor is responsible for the improper performance of the obligation. The article examines the presumption of the debtor's guilt in failure to fulfill contractual obligation as a subject of research.

Keywords: contract, obligation, fault, presumption, debtor, creditor, liability, force majeure.

Кириш

Фуқаролик-ҳуқуқий муносабат иштирокчилари шартнома муносабатларига киришишлари орқали ўзаро мажбуриятли бўлади. Шартнома институтига тегишли нормалар бошқа соҳалар сингари қишлоқ хўжалиги соҳасида ҳам мажбурият муносабатлари вужудга келишида кенг қўлланилади. Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ш. Мирзиёев: “Фермер хўжалиklarининг зарур техника ва бошқа техник ресурсларга эга эмаслиги қишлоқ хўжалиги экинларининг ҳосилдорлигига, шартнома мажбуриятларининг бажарилишига ва фермер хўжалиklarининг рентабеллигига салбий таъсир кўрсат-

моқда” [1], деб таъкидлаган эди. Демак, фермер хўжалиklarини зарур моддий-техника ресурслари билан таъминлаш, ишлаб чиқариш-техника хизматлари кўрсатиш, провардида, юқори ҳосилдорликка эришиш шартнома ва унинг мазмунини ташкил қилган мажбуриятларнинг лозим даражада бажарилиши орқали таъминланади.

Шартномавий мажбуриятларда мажбурият ҳуқуқи нормаларига мувофиқ, унинг тарафлари қарздор ва кредитор бўлиб, улар бир-бирларига нисбатан маълум бир ҳаракатларни амалга ошириши лозим. Масалан, олди-сотди шартномасига кўра, бир тараф (сотувчи) товарни бошқа тараф

(сотиб олувчи)га мулк қилиб топшириш, сотиб олувчи эса бу товарни қабул қилиш ва унинг учун белгиланган пул суммаси (баҳоси)ни тўлаш мажбуриятини олади (ФК 386-м, 1-қ). Мазкур мажбуриятда тарафлар ўз зиммаларига олган вазифаларни лозим даражада бажариши зарур. Яъни олди-сотди шартномасида келишилган товар маълум сифат, миқдор, ассортимент, идиш ва ўрамларда, тегишли жой ва бошқа келишилган шартларга мувофиқ бажарилиши ва тегишинча ҳақ тўланиши лозим. Мажбуриятларнинг шартлашилган тартибда бажарилмаслиги ҳолатлари ҳуқуқбузарлик ҳисобланиб, бу, ўз навбатида, фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарликни вужудга келтиради. ФКнинг 333-моддасига кўра, қарздор айби бўлган тақдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонун ҳужжатларида ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради. Фуқаролик ҳуқуқида қарздорнинг айбдорлик презумпцияси амал қилади, яъни мажбуриятни бузган шахс ўзининг айб йўқлигини исботлай олмаса, у айбдор ҳисобланади ва унга жавобгарлик юклатилади [2]. Қарздор мажбуриятни лозим даражада бажариш учун ўзига боғлиқ бўлган ҳамма чораларни кўрганлигини исботласа, айбсиз деб топилади.

Материал ва методлар

Мазкур мақолада тадқиқот предмети сифатида шартномавий мажбуриятни бажармаганлик учун қарздорнинг айбдорлик презумпцияси ўрганилади. Тадқиқотда таҳлил ва синтезнинг назарий усуллари ҳамда илмий билиш усуллари қўлланилди.

Тадқиқот натижалари таҳлили

Маълумки, фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарликнинг асосларидан бири бу қарздорнинг айби ҳисобланади. Мажбуриятни бажармаганда ёки лозим даражада бажармаганда келиб чиққан зарарни ундириш ҳақида даъво тақдим этилганда, мажбу-

риятни бажармаганлик факти, шунингдек, зарар ва ҳуқуқбузарлик факти ўртасидаги сабабий боғланиш мавжудлигини исботлаш зарур. Қарздорнинг айби мавжуд ёки мавжуд эмаслигини исботлаш талаб қилинмайди, чунки унинг ўзи айбсизлигини исбот қилмас экан, у айбдор деб эҳтимол тутилади [3]. Шунинг учун мажбуриятни бажармаган шахс ўзининг айби йўқлигини исботлаши талаб қилинади. Агар қарздор барча ҳолатларда фуқаролик қонунчилигининг умумий асосларига кўра, айбсизлигини исботлай олса, жавобгарликдан озод бўлади [4]. Бунда айбдорлик презумпциясини Жиноят ҳуқуқидаги айбсизлик презумпцияси билан таққослаганда, ўзгача ҳолатни кўриш мумкин. Жиноят қонунчилигида айбсизлик презумпциясига кўра, гумон қилинувчи, айбланувчи ёки судланувчи унинг жиноят содир этишда айбдорлиги қонунда назарда тутилган тартибда исботлангунга ва қонуний кучга кирган суд ҳукми билан аниқлангунга қадар айбсиз ҳисобланади. Гумон қилинувчи, айбланувчи ёки судланувчи ўзининг айбсизлигини исботлаб бериши шарт эмас. Айбдорликка оид барча шубҳалар, башарти, уларни бартараф этиш имкониятлари тугаган бўлса, гумон қилинувчи, айбланувчи ёки судланувчининг фойдасига ҳал қилиниши лозим.

Қонун қўлланилаётганда келиб чиқадиган шубҳалар ҳам гумон қилинувчи, айбланувчи ва судланувчи фойдасига ҳал қилиниши керак. Демак, ҳуқуқбузарнинг айби борлиги ҳуқуқбузар эмас, балки тергов органлари томонидан далиллар асосида исботланиши лозим. Агар улар айби борлигини исботлай олмаса, далиллар бунинг учун етарли бўлмаса ёки далилларда шубҳага асос бўлса, булар ҳуқуқбузарнинг фойдасига қаратилиб, гумон қилинувчи, айбланувчи, судланувчи жавобгарликдан озод бўлади. Фуқаролик ҳуқуқида бунинг акси ўлароқ, қарздорнинг айбдорлигини рад этиш учун да-

лиллар етарли бўлмаса, масала кредитор фойдасига ҳал этилади.

Қишлоқ хўжалигида шартномавий муносабатларда мажбуриятларнинг лозим даражада қарздор томонидан бажарилмаслиги кредитор томонидан даъво қўзғатишга сабаб бўлади ва бу суд ишлари юритишнинг даъво тартибида кўриб чиқилади. Бунда кредитор мажбурият бажарилмаганлиги оқибатида кўрган зарар, қарздор эса бу ишда ўзининг айби йўқлигини исботлаши талаб қилинади. Шу сабабли айбдорлик презумпцияси кредиторга имконият беради, зарар етказишда айби йўқлигини исбот қилиб бериш учун қарздорга эса мажбурият юклайди. Ушбу мажбуриятни амалга ошириш учун унга қатор ҳуқуқлар берилган. Жумладан, Иқтисодий процессуал кодексининг 42-моддасига кўра, қарздор иш материаллари билан танишиш, улардан кўчирмалар олиш, кўчирма нусха олиш, рад қилиш тўғрисида ариза бериш, далиллар тақдим этиш, далилларни текширишда иштирок этиш, саволлар бериш, илтимосномалар киритиш, арз қилиш, судга оғзаки ва ёзма тушунтиришлар бериш, ишни кўриш давомида юзага келадиган барча масалалар бўйича ўз важлари, хулосаларини тақдим қилиш, ишда иштирок этувчи бошқа шахсларнинг илтимосномалари, важларига эътироз билдириш, суд ҳужжатлари устидан шикоят қилиш (протест келтириш) ҳамда бошқа процессуал ҳуқуқлардан фойдаланиш ҳуқуқига эга.

Фуқаролик кодексининг 333-моддаси, иккинчи қисмига кўра, башарти, қонунда ёки шартномада бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, тадбиркорлик фаолиятини амалга оширишда мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган шахс мажбуриятни лозим даражада бажаришга енгиб бўлмайдиган куч, яъни фавқулодда ва муайян шароитларда олдини олиб бўлмайдиган вазиятлар (форс-мажор) туфайли имкон бўлмаган-

лигини исботлай олмаса, жавобгар бўлади. “Форс-мажор” ҳолатларини ҳуқуқшунос олим О.Оқюлов қуйидагилардан бирининг мавжудлиги билан боғлаш лозимлигини таъкидлаган [5]:

а) эълон қилинган ва эълон қилинмаган урушлар, шу жумладан, фуқаролар уруши, тартибсизликлар, исёнлар, инқилоблар, қароқчилик, саботаж;

б) табиий офатлар, яъни бўрон, сиклон, зилзила, сув тошқини, яшин уруш;

в) портлаш ва ёнғин натижасида машиналар, қурилмалар, асбоб-ускуналарнинг ишдан чиқиши;

г) байкотлар, иш ташлашлар, локаутлар, ишни секинлаштиришлар, фабрикалар ва иш жойларини босиб олишлар, корхонадаги иш ташлашлар;

д) ҳокимиятнинг қонуний ва ноқонуний ҳаракатлари.

“Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчилар билан тайёрлов, хизмат кўрсатиш ташкилотлари ўртасида шартномалар тузиш, уларни рўйхатдан ўтказиш, бажариш, шунингдек, уларнинг бажарилиши мониторингини олиб бориш тартиби тўғрисида”ги низомнинг 67-бандига кўра, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини контрактация шартномасида белгиланган ассортимент ва турларда, муддатларда топширишдан асоссиз бўйин товлаган хўжалик тайёрловчига топширилмаган маҳсулот қийматининг 30 фоизи миқдорида жарима тўлайди. Жарима миқдори ўтган давр (ой, чорак, йил)да маҳсулотнинг шаклланган ўртача нархидан келиб чиқиб, харид нархларига белгиланган устамалар тўлашни ҳисобга олмасдан ҳисоблаб чиқилади.

Бундан ташқари, зарарнинг маҳсулот етказиб берилмаганлиги туфайли юзага келган, жарима билан қопланмаган қисми ҳам тўланади. Агар хўжалик зилзила, қурғоқчилик, сув тошқини, ёнғин ва бошқа табиий офатлар натижасида енгиб бўлмайдиган куч ҳолатлари (форс-мажор)

муносабати билан, уларнинг иродаси ва хоҳишига боғлиқ бўлмаган сабаблар бўйича ўз зиммаларига олган шартнома мажбуриятлари бажарилмаганлигини далиллар асосида исботлай олса, жавобгар бўлмайди. Бу орқали қишлоқ хўжалик корхоналари айбдорлик презумпциясини бартараф қилади. Борди-ю, мажбуриятнинг бажарилмаслигига сув тошқини сабаб бўлган бўлса, дарҳол туман (шаҳар) ҳокимлари бошчилик қиладиган “Енгиб бўлмайдиган куч ҳолатлари (форс-мажор)ни тасдиқлаш бўйича комиссия”га мурожаат қилиш лозим. Мазкур комиссия таркибига Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, Давлат статистика қўмитаси, «Ергеодезкадастр» давлат қўмитаси, Сув истеъмолчилари уюшмаси ҳудудий органлари ва бошқа манфаатдор ташкилотларнинг вакиллари киради. Кузатилган ҳолатларни ўрганиб чиқиб, Енгиб бўлмайдиган куч ҳолатлари (форс-мажор)ни тасдиқлаш бўйича комиссия енгиб бўлмайдиган куч ҳолатлари (форс-мажор) оқибатида шартномалар бўйича мажбуриятлар бажарилмаганлиги учун қишлоқ хўжалик корхоналарини жавобгарликдан озод қилиш юзасидан хулоса беришлари мумкин.

Фуқаролик кодексининг 333-моддаси учинчи қисмининг иккинчи хатбошига кўра, қарздорнинг шартлашувчи шериклари томонидан мажбуриятларнинг бузилиши, мажбуриятни бажариш учун зарур товарларнинг бозорда йўқлиги, қарздорда зарур пул маблағларининг бўлмаганлиги форс-мажор ҳолатлар жумласига кирмайди. Шу сабабли Олий суд Пленумининг қарорига кўра, мажбуриятлар бўйича қарзни тўлаш учун зарур бўлган пул маблағларининг қарздорда мавжуд эмаслиги, унинг шартлашувчи шериклари томонидан мажбуриятларнинг бузилиши, мажбуриятни бажариш учун керак товарларнинг бозорда йўқлиги қарздорни қонун ҳужжатларида ёхуд шартномада келишилган неустойкаларни тўлашдан озод этиш учун асос

бўла олмайди. Демак, қарздор айби йўқлигини исботлаш учун форс-мажор ҳолатлар саналмайдиган жиҳатларни назардан қочирмаслиги керак.

Қарздорнинг жавобгарликда айби йўқлигининг исботлаш асосларидан бири – бу қарши контрагент томонидан бажарилиши лозим бўлган мажбуриятларнинг муқобил суръатда бажарилмаслигидир. Масалан, низомнинг 71-банди иккинчи хатбошига кўра, тайёрловчининг хўжаликни идиш билан таъминламаганлиги маҳсулот сифатининг пасайиши ёки тез бузилувчи маҳсулотнинг бузилишига олиб келган бўлса, тайёрлов ташкилоти хўжаликка кўрилган зарарнинг жарима билан қопланмаган қисмини ҳам тўлайди. Бунда хўжалик сифатсиз қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етказиб берилганлиги учун жавобгарликдан озод қилинади.

Хулосалар

Хулоса сифатида мажбуриятларнинг бажарилмаслиги ва лозим даражада бажарилмаслигида қарздорнинг айбдорлик презумпциясини бартараф этадиган ҳолатлар сифатида:

биринчидан, зарар енгиб бўлмас куч таъсирида етказилганлиги;

иккинчидан, зарар келиб чиқишида қарши тарафнинг ҳам ҳиссасининг мавжуд бўлиши;

учинчидан, бошқа ноқулай шароитларнинг мавжуд бўлишини кўрсатиш мумкин. Масалан, об-ҳаво билан боғлиқ вазиятда кўп ёмғир ёғиши натижасида буғдойзорнинг занг касаллигига чалиниши ва кутилган ҳосилга эга бўлмаслик. Лекин бу ҳолатларни исботлаш юки қарздор зиммасида бўлади. Шу ўринда таклиф сифатида “Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчилар билан тайёрлов, хизмат кўрсатиш ташкилотлари ўртасида шартномалар тузиш, уларни рўйхатдан ўтказиш, бажариш, шунингдек, уларнинг бажарилиши мониторингини олиб бориш тартиби тўғрисида”ги низомнинг контр-

агентларни жавобгарликдан озод қилишнинг асослари қисмини “бошқа ноқулай шароитлар” мазмуни билан тўлдириш мақсадга мувофиқдир. Бу ҳолат ҳам мажбуриятлар бажарилмаганда ёки лозим даражада бажарилмаганда қарздорнинг айби йўқлигини исботлашга хизмат қилади.

Демак, қишлоқ хўжалигида мажбуриятлар бажарилмаганда ёки лозим даражада бажарилмаганда, фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарликни қўллашда айбдорлик презумпцияси қарздорга ўзининг айби йўқлигини исбот қилиш мажбуриятини юклайди ва кредитор фойдасига мажбурият бажарилишига имконият беради.

REFERENCES

1. Mirziyoyev Sh. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz [We will resolutely continue our path of national development and take it to a new level]. Tashkent, Uzbekistan, 2017, p. 277.
2. Suxanov E.A. Grajdanskoye pravo. Uchebnik [Civil law. Textbook]. Moscow, Yurist, 1997, p. 449.
3. Ioffe O.S. Obyazatelstvennoye pravo [Obligatory law]. Moscow, Yuridicheskaya literatura, 1975, p. 72.
4. Rahmankulov H. Dogovornye otnosheniya v agropromyshlennom komplekse [Contractual relations in the agro-industrial complex]. Tashkent, Fan, 1989, pp. 92-93.
5. Oqyulov O. Tadbirkorlarning mulkiy javobgarligi. Monografiya [Property liability of entrepreneurs. Monograph]. Tashkent, Adolat, 2001, p. 14.